

Строки судово-експертної роботи у вигляді лексичних одиниць

Віталій Шевченко

судовий експерт у сфері інтелектуальної власності, патентний повірений України,
м. Краматорськ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3933-8618>,
e-mail: IP_expert@i.ua

Визначено, що особливістю формулювання строків судово-експертної роботи є визначення частини строків у вигляді лексичних одиниць. Виконано аналіз лексичних одиниць, що характеризують строки-лексеми в судово-експертній діяльності.

Ключові слова: експертиза; строки; лексеми; розумний строк; невідкладно; негайно; терміново.

Terms of Forensic Work in the Form of Lexical Units

Vitalii Shevchenko

It has been determined that a feature of the formulation of terms of forensic expert work is the installed parts of terms in the form of lexical units. An analysis of lexical units characterizing term-lexemes in forensic activity was performed.

Keywords: expertise; deadlines; tokens; reasonable term; urgently; immediately; urgently.

Більшість строків проведення судових експертиз та експертних досліджень, як наведено у нашому попередньому дослідженні [1, с. 31], передбачено Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень (далі — *Інструкція № 53/5*), яка є основним відомчим підзаконним документом з їх визначення [2].

Водночас у п. 1.12 розд. I Інструкції № 53/5 щодо діяльності тих атестованих судових експертів, які не працюють у державних спеціалізованих установах і на професійній основі здійснюють судово-експертну діяльність, додатково передбачено застосування Інструкції про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах (далі — *Інструкція № 3505/5*), де

також визначено певні строки судово-експертної діяльності [2; 3].

Особливістю формування строків щодо судово-експертної роботи є, згідно з Інструкціями № 53/5 і 3505/5, визначення частини строків із застосуванням «кількісних» часових відрізків (наприклад, днів), а іншої частини строків — у вигляді лексичних одиниць (лексем), наприклад, «негайно» [2; 3].

Поняття «*строк*» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови (далі — *ВТС СУМ*) трактовано так:

- визначений чи установлений для когось або чогось відрізок часу;
- відрізок часу загалом;
- установлений, призначений час, момент тощо [4, с. 1207].

Більшість строків (за Інструкцією № 53/5) передбачено у розд. I

«Загальні положення» [2]. Водночас у розд. II «Права, обов'язки та відповідальність експерта» і IV «Організація проведення експертиз (досліджень) та оформлення їх результатів» цієї Інструкції також відображено певні часові обмеження щодо проведення досліджень на основі спеціальних знань [2].

Визначення граничних термінів або дат виконання строків їх установлення із застосуванням «кількісних» часових відрізків (наприклад, протягом 30 календарних днів) зазвичай не створює додаткових труднощів.

Водночас «некількісні» строки, визначені нами як «лексеми», не є такими однозначними з погляду визначення граничних дат їх виконання і, уважаємо, потребують поглибленого розгляду.

Тому далі наведемо формулювання часових обмежень із розд. I, II й IV Інструкції № 53/5, що визначені саме із застосуванням строків-лексем [2].

Так, згідно з п. 1.13 розд. I Інструкції № 53/5, «у разі значного завантаження експерта (за наявності у нього на виконанні одночасно понад десять експертиз, у тому числі комісійних та комплексних) більший **розумний строк** [Тут і далі — виділення в цитованому тексті В. Шевченка.] устанавлюється за письмовою домовленістю з органом (особою), який (яка) призначив(-ла) експертизу (залучив(-ла) експерта), після попереднього вивчення експертом наданих матеріалів» [2].

Відповідно до п. 2.1 розд. II Інструкції № 53/5, «у разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу дору-

чення **невідкладно** заявляти клопотання органу (особі), який (яка) призначив(-ла) експертизу (залучив(-ла) експерта), щодо уточнення поставлених експертові питань» [2].

Згідно з п. 2.2 розд. II Інструкції № 53/5, «у разі постановлення ухвали суду про припинення проведення експертизи експерт зобов'язаний **негайно** повернути матеріали справи та інші документи, що використовувалися для проведення експертизи» [2].

Відповідно до п. 4.3 розд. IV Інструкції № 53/5, «якщо отримані матеріали оформлені з порушеннями, які виключають можливість організації проведення експертизи, керівник експертної установи **терміново** у письмовій формі повідомляє про це орган (особу), який (яка) призначив(-ла) експертизу (залучив(-ла) експерта)» [2].

Отже, часові відрізки судово-експертної діяльності, відповідно до цитованих вище розділів Інструкції № 53/5, вимірюються у вигляді лексичних одиниць:

- розумний строк;
- невідкладно;
- негайно;
- терміново.

Далі розглянемо результати аналізу нормативних вимог за розд. II Інструкції № 3505/5 на предмет застосування у практиці строків-лексем [3].

Так, відповідно до п/п. 4 п. 1 розд. II «Права й обов'язки судового експерта» цієї Інструкції, «у разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення **невідклад-**

но заявляти клопотання уповноваженій особі (суду), яка (який) призначила(-в) експертизу, щодо уточнення поставлених експертіві питань» [3].

Згідно з п/п. 8 п. 3 розд. II Інструкції № 3505/5, необхідно **«негайно»** повернути матеріали справи та інші документи, що надавались для проведення експертизи, у разі постановлення ухвали суду про припинення проведення експертизи» [3].

Зазначимо, що цитовані вище за п/п. 4 п. 1 і п/п. 8 п. 3 розд. II Інструкції № 3505/5 подібні до вимог за п. 2.1 і 2.2 Інструкції № 53/5 [2; 3].

Отже, часові відрізки судово-експертної діяльності, відповідно до розд. II Інструкції № 3505/5, вимірюються у вигляді строків-лексем:

- невідкладно;
- негайно [3].

Далі проаналізуємо виокремлені з Інструкцій лексичні одиниці «розумний строк», «невідкладно», «негайно» і «терміново» [2; 3].

Поняття **«розумний строк»** кореспондує, як ми зазначали в попередній праці, із процесуальним законодавством України [1, с. 35].

Водночас, наприклад, під час кримінального провадження **«розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень»**.

Прислівник **«невідкладно»** є похідним від **«невідкладний»**, що за ВТС СУМ розтлумачено так:

- якого не можна відкладати;
- який треба здійснювати, розв'язувати **негайно** [4, с. 593].

Поняття **«негайно»** походить від **«негайний»**, що за словником пояснюється так:

- який здійснюється, відбувається зразу, без затримки;
- **терміновий** [4, с. 595].

Прислівник **«терміново»** походить від прикметника **«терміновий»**, що у ВТС СУМ трактовано так:

- який вимагає **негайного** виконання, вирішення;
- спішний;
- який потребує **негайного** доведення або відправлення;
- обмежений певним терміном, який триває певний строк [4, с. 1241].

Тож, відповідно до наведених тлумачень, поняття **«терміново»** і **«негайно»** є тотожними, до того ж за допомогою останнього також визначається термін **«невідкладно»**.

Отже, Інструкціями № 53/5 і № 3505/5 частину строків щодо судово-експертної діяльності визначено як лексичні одиниці, що мають часові виміри у вигляді строків-лексем **«невідкладно»**, **«негайно»** і **«терміново»** [2; 3]. Наведені в цих Інструкціях лексичні одиниці **«невідкладно»**, **«негайно»** і **«терміново»** є синонімічними поняттями в контексті визначення строку як певного відтинку часу [2; 3].

Перелік джерел посилання

1. Шевченко В. В. Характеристика строків судово-експертної діяльності: особливості строків-лексем. *Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності («Крайнівські читання»)* : мат-ли V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23.12.2021).

- Київ, 2021. С. 31—39. URL: <https://intelect.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/problemu-teoriyi-ta-praktyky-sudovoyi-ekspertyzy-2021-site.pdf> (дата звернення: 03.09.2025).
2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 03.09.2025).
 3. Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах : затв. наказ. Мін'юсту України від 12.12.2011 р. № 3505/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11#Text> (дата звернення: 03.09.2025).
 4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь, 2005. 1440 с.